

Filozofové přirozených zákonů a Fyziokraté

Období konstituování teoretického systému klasické politické ekonomie – *formativní období* – trvalo století.

Filozofové přirozených zákonů

Filozofové přirozených zákonů nahlíželi na lidskou společnost jako na organismus, který je ovládán zákony. Tyto přirozené zákony jsou věčné, neměnné a nezávislé na vůli panovníka.

■ Kvantitativní teorie peněz

(John Locke formuloval základní tvrzení KTP, David Hume rozpracoval a je považován za jejího autora.)

Zvýší-li se množství peněz v oběhu, zvýší se cenová hladina ve stejném poměru, tedy hodnota peněz závisí nepřímo úměrně na jejich množství v zemi. Implicitně předpokládali, že jsou výrobní zdroje plně využívány.

■ Teorém o neutralitě peněz

Růst peněz má vliv pouze na cenovou hladinu a nemá žádný vliv na reálnou ekonomiku.

■ Útok na doktrínu obchodní bilance

Příliv peněz do země nemůže zvýšit bohatství země, protože snižuje hodnotu peněz v zemi.

Mechanismus toku drahých kovů

Předpoklad aktivní obchodní bilance - příliv měnového kovu ze zahraničí - množství peněz roste - roste cenová hladina - vyšší ceny domácího zboží snižují jeho konkurenceschopnost na světovém trhu - export klesá, import se zvyšuje a obchodní přebytek se rozplyne.

TEXT

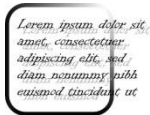
„Zatímco merkantelisté byli přesvědčeni, že je obchodní bilance důležitá, že má zásadní význam pro ekonomiku země, Hume ukazoval, že důležitá není, a že tudíž všechna obchodně-politická opatření, namířená na podněcování obchodu z exportu a potlačování importu, nemohou přinést efekt. Přirozená rovnováha se prosadí sama.“

■ Peněžní a reálné jevy

Dokázali odlišit reálné jevy od peněžních jevů a zdůraznili prioritu reálných jevů před peněžními.

David Hume pochopil, že úrok není peněžním jevem ale reálným jevem:

Růst peněz v oběhu zvyšuje ceny, vypůjčovatelé jsou nuceni si vypůjčovat si jich více než předtím, protože všechno je dražší, proto úroková míra neklesne. Musí být tedy určen reálnými faktory na trhu kapitálu, tedy mírou investování a úspor.

TEXT

„Hume tak učinil další krok k poznatku, že peníze jsou neutrální - že nemají vliv na reálné ekonomické veličiny.“

David Hume byl přítelem Adama Smitha a měl na něj velký vliv.

Ekonomové

William Petty (1623 – 1687) byl lékařem, profesorem hudby, je považován za jednoho z prvních statistiků, byl ekonomem. V práci *Politická aritmetika* (1678) se pokusil konfrontovat politické a ekonomické argumenty s empirickými daty. Je považován za jednoho z prvních autorů, kteří se pokusili aplikovat **kvantitativní metody v ekonomii**.

Rozpracoval **metodologii ekonomie**. Při popisu hospodářských jevů usiluje o exaktnost použitím statistických metod. Při výkladu hospodářských jevů usiluje o proniknutí pod jejich povrch, k nitru jevů, k odhalení jejich podstat. Tento přístup je spjat se substancionálním vnímáním světa typickým pro rozvoj přírodních věd a obecně vědy v 17. a 18. století. Tento postup byl všeobecně vnímán jako projev vědeckosti a stál v pozadí akceptování ekonomie jako vědy.

David Hume (1711 – 1776) představuje **završení formativního období**. Patří k významným předchůdcům **kvantitativní teorie peněz**. Postuloval, že zvýšení množství peněz v oběhu se vždy promítne do růstu cen. To ale znamená, že vychází z předpokladu plného využívání zdrojů. Vyslovený názor bývá také interpretován jako teze o **neutralitě peněz** (růst peněz v oběhu má vliv pouze na cenovou hladinu, nikoliv na reálnou ekonomiku – předpokladem je, že se nemění relativní ceny). Pomocí kvantitativní teorie zpochybnil podstatu merkantilistické doktríny aktivní obchodní bilance.

Argumentoval, že země nemůže zvýšit svůj relativní podíl na světové zásobě zlata, pokud by nezvýšila svůj podíl na světové výrobě zboží. Pokud je v každé zemi podíl zásoby zlata a ročního produktu stejný, pak neexistuje rozdíl mezi cenovými hladinami (**Humův zákon**). Kdyby se například v Anglii zvýšil podíl na světové zásobě zlata, obíhalo by více peněz a ceny by vzrostly. Obchodní bilance by vykázala schodek, jehož

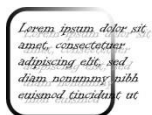
důsledkem by byl odliv zlata z Anglie. Systém směřuje k rovnováze: rozdělení zlata mezi země musí být proporcionální jejich výrobě zboží.

Humův výklad je založen na pojetí **samoregulačního mechanismu** působícího v hospodářství, který vychází z liberálního přístupu k hospodářství. Další z vlastností Humova systému je schopnost **odlišení reálných a peněžních jevů**, které využil i v interpretaci úroku jako reálného jevu, nikoliv jevu peněžního: růst peněz v oběhu zvýší ceny a vypůjčovatelé budou nuceni vypůjčit si více. Proto úroková míra neklesne, není tedy určována peněžními, ale reálnými faktory na trhu kapitálu (v pozadí je míra investování a míra úspor).

Fyziokraté

Název je odvozen od **fyziokracie** – vlády přírody. Ekonomické učení fyziokratů lze považovat za příklad **první ekonomické školy v historii**. Učení fyziokratů zpopularizoval **Adam Smith**, když zdůraznil, že existují dva systémy myšlení – obchodní (merkantilismus) a zemědělský (fyziokratismus). Škola působí krátce v letech 1756 – 1778. Její autoři měli těsné kontakty na královský dvůr, což byl jeden z faktorů, který v předrevoluční Francii 80. let způsobil ignoraci jejich názorů.

Fyziokratismus ostře kontrastoval s merkantelismem.

TEXT

„Adam Smith zdůraznil tento kontrast, když v Bohatství mluví o dvou systémech myšlení – obchodním (merkantelismu) a zemědělském (fyziokratismu).“

Stoupenci ekonomického liberalismu – **„laissez faire, laissez passer“** (nechte být, nechte plynout)

François Quesnay (1694 -1774) byl osobním lékařem krále Ludvíka XV a madame Pompadour. Tím se stal uznávanou osobností ve Versailles. Zajímal se také o hospodářské otázky. V roce 1758 publikuje svou nejslavnější práci **Ekonomická tabulka** práce je možno využít k prezentaci základních myšlení učení fyziokratů, protože práce ostatních autorů z těsného okolí Quesnaye, spíše jeho myšlenky popularizují.

Fyziokraté reagovali na devastaci zemědělství **colbertismem** a **finanční krizí** způsobenou experimenty Johna Lawa. Fyziokratizmus se formoval v rámci širšího myšlenkového proudu – **francouzského osvícenství**. Proto je možno fyziokraty zařadit mezi filozofická **učení o přirozeném řádu**. Idea přirozeného řádu se stala pro fyziokraty typickou a představovala specifické vyjádření myšlenky, že hospodářství má své vlastní zákonitosti, které mu umožňují, aby fungovalo bez zásahů zvenčí a pokud je hospodářství ponechán prostor pro prosazování těchto zákonitostí, je dosaženo

relativně nejlepšího hospodářského výsledku. Fyziokraté patří tedy ke stoupencům ekonomického liberalismu.

Negace merkantilistické pojetí bohatství je u fyziokratů spojeno s důrazem na výrobu jako sféru tvorby, ale na rozdíl od ostatních přístupů je pro ně charakteristické **zdůraznění zemědělské výroby**, která jediná je produktivní. Tato výlučnost postavení zemědělské výroby je založena na několika vlivech:

- a) zemědělství bylo hlavním odvětvím a bylo Colbertismem zdevastováno
- b) čistý produkt vzniká pouze v zemědělství. Čistý produkt chápali naturálně jako přebytek produkce nad jejími věcnými náklady.

Fyziokraté rozlišují 2 druhy výrob:

- a) **Sterilní výroba**, u které dochází k pouhému sečítání bohatství. Výroby, ve kterých stávající látky mění pouze své tvary. K jejich hodnotě se připojuje pouze hodnoty opotřebovaných nástrojů a surovin, dále hodnota potravin těch, kteří pracují.
- b) **Produktivní výroba**, ve které vzniká něco nového, co má podobu fyzického růstu hmoty (růst rostlin nebo zvířat). Zemědělství je produktivní.

Na základě pojetí čistého produktu definovali rovněž **třídní strukturu společnosti**, kterou tvoří tři třídy – **zemědělci (produktivní)**, **řemeslo a obchod (sterilní)** a konečně třída **vlastníků půdy**, která pobírá rentu.

Nejvýznamnějším a zcela originálním přínosem je **Ekonomická tabulka** představuje pokus o modelové vyjádření reprodukčního procesu (opakování výroby). Konstrukce má však širší cíle a souvislosti:

- a) vedle **ilustrace reprodukčních toků** šlo i o ilustraci zákonitostí výroby, především hledání odpovědi, jaká podmínka musí být splněna, aby se výroba mohla znovu obnovit.
- b) měla posloužit jako argumentace ve prospěch **nezasahování státu do hospodářství**.
- c) měla být využita k argumentaci **doporučení změny daňového systému**.

Z Ekonomické tabulky je poměrně jednoduše odvoditelný požadavek jediné daně, která by měla být uvalena pouze na čistý produkt a až poté, kdy je odveden do rukou vlastníků půdy v podobě renty. Jakékoliv zdanění produktivní či sterilní třídy by znamenalo, že nebude moci být obnovena výroba v původním rozsahu.

■ Ekonomická tabulka (F. Quesnaye)

Společenské třídy:

- a) produktivní třída (zemědělci)
- b) sterilní třída (lidé v průmyslu a obchodu)

c) „nečinná třída“ (především vlastníci půdy+státní úředníci, církev)

Zemědělství

ROČNÍ ROZDĚLENÍ HODNOTY ZEMĚDĚLSKÉ PRODUKCE

vyrobí ročně	5 mld. liber
roční reprodukce zemědělského kapitálu	3 mld. liber
čistým produkt	2 mld. liber

Čistý produkt platí zemědělci vlastníkům půdy jako renty.

FYZICKÉ ROZDĚLENÍ ZEMĚDĚLSKÉ PRODUKCE (potravin a zemědělské suroviny)

vyrobí ročně produkci	5 mld. liber
sami spotřebují produkci	2 mld. liber
produkce určená k prodeji mimo zemědělství	3 mld. liber

Průmysl a obchod

HODNOTA PRODUKCE

Vyrobí	3 mld. liber
Náklady (mzdy + obnova kapitálu)	3 mld. liber

FYZICKÁ PRODUKCE

výrobní zařízení	2 mld. liber
„luxusní zboží“	1 mld. liber

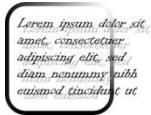
Toky zboží a toky peněz

1. Zemědělství vyrobí 5 mld.
2. Zemědělci zaplatí vlastníkům půdy 2 mld. jako renty
3. Vlastníci půdy si nakoupí 1 mld. potravin od zemědělců a za 1 mld. luxusní zboží od sterilního sektoru.
4. Zemědělci použijí za 1 mld., získanou od vlastníků půdy, k nákupu zařízení od sterilního sektoru (obnova kapitálu)
5. Sterilní třída má tak nyní 2 mld. – od vlastníků půdy za luxusní zboží a zemědělců za zařízení.
6. Sterilní třída nakoupí za tyto 2 mld. od zemědělců potraviny.

7. Na konec skončí 2 mld. zase v rukou zemědělců. Ti je v dalším období zaplatí opět vlastníkům půdy jako renty.

Zemědělci potřebují dostat 3 mld.: 2 mld. na renty a 1 mld. na obnovu kapitálu.

Sterilní třída potřebuje 2 mld. na nákup potravin a surovin

TEXT

„Význam Ekonomické tabulky přesahuje pouhou ekonomickou analýzu. Má hluboký filosofický podtext: implikuje představu, že společnost a její ekonomika jsou v permanentním a přirozeném koloběhu, který se udržuje sám od sebe a zajišťuje tak rovnováhu a harmonii podobnou té, jakou nalézáme v přírodě.“

Fyziokraté považovali poptávku za problém. Pokud by vlastníci půdy neutratili 2 mld., ale jen např. 1,8 mld. Zemědělcům bude chybět 0,2 mld. na reprodukci kapitálu, zemědělství se zmenší a s ním se zmenší i čistý produkt. Proto považovali fyziokraté za důležité, aby vlastníci půdy udrželi svou poptávku na dostatečné úrovni.

Ekonomická tabulka (Input-output analýza)

	Z	P	V	Σ
Z	2	2	1	5
P	1	1	1	3
V	0	0	0	0
Σ	3	3	2	8

Output

Input